

УДК 371.21

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

кандидат педагогічних наук, Передерій О.Л.

Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна, Дніпро

У статті досліджуються психолого-педагогічні аспекти і стратегії соціалізації учнів молодшого шкільного віку. Вивчається сутність соціалізації особистості як процесу засвоєння дитиною соціальних норм і цінностей. Здійснюється порівняльний аналіз нормативно-правових актів і проектів, що сьогодні покликані модернізувати освітню діяльність та які мету освіти вбачають у соціальному розвитку дитини. Діагностується суспільно-психологічний портрет учня молодшого шкільного віку. Обґрунтовуються базові умови, функції і підстави суспільного прилучення школярів, запропоновуються власні психолого-педагогічні стратегії успішної соціалізації учнів молодшого шкільного віку. Пояснюється роль освітніх закладів і сім'ї у процесі соціалізації особистостей такої вікової групи.

Ключові слова: соціалізація, молодший шкільний вік, стратегія успішної соціалізації, персоналізація, психолого-педагогічні умови, проектно-дослідницька діяльність, педагогічна культура батьків.

PhD in Pedagogical Sciences, O.L. Perederii The psychological and pedagogical aspects of the primary school pupils socialization / The Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Ukraine, Dnipro

The article investigates the psychological and pedagogical aspects and strategies of the primary school pupils socialization. The socialization is

studied as a process of the child assimilation to social norms and values. It is made a comparative analysis of the regulations and projects, which purposes are to modernize the educational activities and pupils' social development. It is diagnosed the social and the psychological portrait of the primary school pupil. Basic conditions, functions and reasons of pupils socializing are substantiated. It is offered own psychological and pedagogical strategies of the successful socialization of the junior pupils. Article explains the role of educational institutions and the family in the junior pupils socialization.

Keywords: a socialization, primary school pupils, the strategy of the successful socialization, a personalization, the psychological and pedagogical conditions, design and research, the pedagogical culture of parents.

Вступ. У наш час суспільству потрібні освічені, самостійні й діяльні особистості, здатні до співпраці, підготовлені до швидкого й ефективного прийняття відповідальних рішень, націлені на успішну спілкувальну взаємодію. Через це одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної науки стає формування в учнів умілих здібностей до соціальної мобільності, активного пристосування у спільноті й оточенні, а також до успішної соціалізації. Особливу увагу привертає проблема соціалізації учнів молодшого шкільного віку, адже вони є тією віковою групою, що знаходиться у складній соціальній ситуації розвитку, усвідомленні й презентації себе як складової суспільства. У цей період відбувається активний біологічний розвиток дитячого організму, фізіологічні зміни протікають паралельно душевним трансформаціям. Наявність загроз і небезпек, що можуть зумовити «невдалу соціалізацію», здатні спровокувати соціальне відчуження, дезадаптацію. Вирішення такого завдання можливе в рамках

навчально-виховного процесу з урахуванням психолого-педагогічних аспектів й умов соціалізації учнів, а також через створення необхідних, послідовно реалізованих заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічна наука, протягом кількох століть досліджуючи адаптацію особистості у суспільстві, розробила й закріпила термінологічно-поняттєву базу, що послужила підґрунтям для всебічної характеристики процесу соціалізації індивідуумів. Традиційно соціалізацію вчені розглядають як суперечливий процес засвоєння соціальних норм і цінностей, що виражається у формуванні суспільно прийнятих характеристик особистості за допомогою освоєння колективного досвіду, і відтворення цього досвіду через активне включення у соціально важливу діяльність. Зазвичай науковці досліджують різні підходи і концепції до вивчення соціалізації, описують характеристики особистостей як суб'єктів соціалізації, теоретично обґрунтовують педагогічне забезпечення соціальної адаптації учнів у навчально-виховних закладах. Проблема соціалізації учнів молодшого шкільного віку описана науковцями не вповні.

Дослідженню соціальної адаптації школярів присвятили свої праці відомі українські педагоги М.Ф. Головатий, Є.І. Ізотова, І.В. Зайченко, Т.В. Кравченко, С.Я. Литвиненко, Д.В. Ольшанський, М. М. Фіцула та ін. Не можна обійти увагою і значущого внеску в розроблення питання соціалізації учнів для сучасної педагогіки такими російськими вченими, як Н.В. Андреєнкова, Ю.К. Бабанський, А.С. Вартіайнен, Л.Ю. Гордін, І.С. Кон, Е.С. Кузьмін, А.К. Маркова, А.В. Мудрик, Т.Є. Сергеева, П.Л. Сорокін та ін., до чиїх праць ми повсякчас звертаємося, досліджуючи таку психолого-педагогічну проблему як формування особистості учня. Однак, розвиток сучасної вітчизняної і світової педагогіки, модернізація і реформування освіти, нинішня соціально-економічна ситуація в країні,

здійснюють очевидний вплив на становлення особистості, школяра зокрема, тим самим вимагаючи постійного, нового переосмислення консервативних трактувань освітніх настанов, концепцій і методів навчально-виховної діяльності, пошуку моделей соціалізації особистості на рівні регіональної освіти і конкретного навчального закладу, визначення педагогічних стратегій, що сприяють ефективності процесу соціалізації учнів. Відтак, проблему обґрунтування психолого-педагогічних аспектів соціалізації учнів молодшого шкільного віку вважаємо актуальною і своєчасною.

З огляду на це, **мета статті** полягає в описі усіх психолого-педагогічних аспектів соціалізації молодшого шкільного віку. Вибір проблеми зумовлений, по-перше, започаткуванням з 01.09.2015 року роботи нового науково-методичного проекту «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства» у Дніпропетровській області, а, по-друге, потребою у пошуку нових технологій успішної соціалізації учнів молодшого шкільного віку, що відповідають претензіям модерного світу і вимогам сучасної «Концепції нової української школи». Відповідно до науково-методичного проекту, перед сучасною педагогічною наукою постає необхідність у розвідці «освітніх стратегій соціалізації особистості, розробці показників соціального розвитку учнів різних вікових груп, удосконаленні системи психолого-педагогічного супроводу як важливого чинника процесу соціалізації» [1].

Виклад основного матеріалу. Поняття соціалізації уже давно й міцно закріпилося у термінологічній базі педагогічної науки. Сьогодні соціалізацією називають «прийняття індивідом групових норм» [2, с. 76], «прийняття особистістю переконань, цінностей і норм вищого чи нижчого статусу, характерних для груп, членства, в якому особистість реалізується» [3, с. 12], «вміння людини свідомо опрацьовувати

механізм реалізації власної поведінки, що відповідає суспільним умовам або конкретній соціальній ситуації, у якій перебуває індивідуум» [4, с. 11]. Науковці досі по-різному ставляться до вирішення проблеми соціалізації учнів. Одні вважають, що змінити докорінно і внести корективи у вроджену сутність індивідуума неможливо (А.С. Вартіайнен, А.В. Мудрик), тому соціалізації, як процесу нерозривної взаємодії людини і суспільства, не існує. Інші переконані, що природні анатомо-фізіологічні особливості, безперечно, мають значення для становлення особистості, проте вагомий вплив на увесь процес особистісного розвитку здійснює навколишній світ і суспільство (Т.Є. Сергєєва, Т.В. Кравченко). Так чи так, усі педагоги погоджуються з тим, що основними інститутами прилучення людини до суспільства, тобто соціалізації, є освіта і виховання.

У сучасній педагогічній науці проблема соціалізації як обов'язкової складової процесу навчання і виховання дитини молодшого шкільного віку усе частіше опиняється під прискіпливою увагою, що пов'язують з мінливим соціальним станом розвитку дитини, повсякчасними реформами освіти, збільшенням соціально-педагогічних проблем дітей через модернізацію й технологізацію сучасного життя. У зв'язку з утратою старих соціальних інститутів, постала необхідність у виробленні і впровадженні нових стратегій соціалізації відповідно до норм чинного законодавства. У Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено, що «освіта має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості. Реалізація цих завдань може забезпечуватись лише за умови здійснення особистісно зорієнтованого навчання, виховання та розвитку дитини» [5]. Прерогативами осучаснення освіти, відповідно до «Концепції нової української школи», є «створення передумов для індивідуалізації та диференціації навчання; формування життєвої,

соціальної, комунікативної та комп'ютерної компетентності учнів; забезпечення послідовності навчального змісту й вимог до його засвоєння між дошкільною, початковою, основною та старшою ланками» [6]. Основними пріоритетами науково-методичного проекту «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства» стають: визначення показників, що характеризують соціальний розвиток особистості на різних вікових етапах; розробка пакету діагностичних матеріалів для дослідження процесу соціалізації учнів; упровадження педагогічних стратегій соціалізації особистості, визначених у процесі роботи над проектом; використання інноваційних технологій навчання для стимулювання самоосвіти, самовдосконалення та посилення соціальної компетентності учнів; упровадження інформаційних технологій, активізація дослідницької діяльності школярів; формування позитивної мотивації навчання та вибору майбутньої професії; допомога учням в опануванні стратегією життєвого проектування та самореалізації особистості; зміцнення фізичного, психічного та психологічного здоров'я молоді, впровадження здоров'язбережних технологій освітнього процесу; підготовка педагогічних кадрів до використання інноваційних технологій та реалізації завдань проекту [1].

Отже, усі нормативно-правові акти і проекти, що покликані сьогодні модернізувати освітню діяльність, так чи так мету освіти вбачають в особистісному і соціальному розвитку дитини. Особистісне зростання (персоналізація) і соціальне зростання (соціалізація) перебувають у тісному взаємозв'язку, адже є двома сходинками, що повинна зробити будь-яка людина для досягнення «духовного синтезу» або «розрізнявальної єдності» (union difference). «І якщо персоналізація – це етап виникнення і вдосконалення особистості, завдяки чому люди увінчують себе в організованому цілому, то

соціалізація – це сфера, в якій окремі свідомості і самостійності об'єднуються, підкреслюючи глибину й непередбачуваність власного «го» [7, с. 217].

Соціалізація особистості починається з перших років життя і закінчується до періоду громадської і громадянської зрілості людини. Перші елементарні знання і найпримітивнішу інформацію людина отримує в сім'ї, родинному колі. На процес соціалізації дітей здійснюють безсумнівний вплив соціокультурні цінності батьків: трансформація життєвих цінностей і шляхів їх досягнення у сучасних батьків, зумовлює зміну таких настанов у дітей. Наступним кроком у соціалізації особистості є школа. Освітня установа є другим за важливістю (після сім'ї) інститутом соціалізації і виступає для дитини «справжньою моделлю суспільства, адже набуті в родині уміння і навички життя у спільноті набувають тут новий соціальний контекст, дитині передається вся система соціальних вимог» [8, с. 24].

На думку провідних вітчизняних педагогів (Т.В. Кравченко, Д.В. Ольшанського), найбільш ефективно й успішно застосовувати нові стратегії соціалізації школярів молодшого віку можна і потрібно під час навчально-виховного процесу саме в освітніх закладах. За сучасних життєвих умов очікування від навчально-виховного процесу й вимоги до школи змінюються. Свобода і саморозвиток як мета освіти достатньо чітко засвоєні світовою педагогічною наукою і практикою, в українській школі лише усвідомлюються як наріжні. Вся організація навчально-виховного процесу в українській школі спрямована на формування у дітей вкрай жорсткої однозначної соціальної позиції. Сьогодні загальноосвітній заклад виступає для учня молодшого шкільного віку основним і безальтернативним стандартом соціального світу. «Якраз шкільний досвід допомагає вповні засвоїти ті закони, за якими живе дорослий світ, способи існування в рамках цих законів

(різні соціальні ролі, міжособистісні стосунки та ін.). Передача відбувається не лише і не стільки на уроках і класних годинах, скільки всієї атмосферою життя школи, нормами, за якими вона живе» [9, с. 11]. Тому у разі відповідності змісту шкільного життя учнів молодшого шкільного віку (пов'язаної з тим, як колектив вчителів розуміє мету освіти загалом, школи зокрема) й обраних організаційних форм, можна говорити про усвідомлений підхід до школи як до інституту успішної соціалізації.

Для того, щоб описати психолого-педагогічні стратегії і концепції соціалізації учнів молодшого шкільного віку, а також запропонувати власні технології й механізми успішної соціалізації, спочатку продіагностуємо суспільно-психологічний портрет дітей такої вікової групи. Знання і врахування таких характеристик дозволять правильно вибудувати психолого-педагогічну стратегію соціалізації школярів.

Молодший шкільний вік є найвідповідальнішим етапом шкільного дитинства. Висока сензитивність і сенсорність цього вікового періоду визначає великі потенційні можливості всестороннього розвитку дитини. Слідом за Т. В. Кравченко, виділяємо такі найважливіші психологічні характеристики дітей молодшого шкільного віку:

- подальший фізичний і психофізіологічний розвиток дитини, що забезпечує можливість систематичного навчання в школі;
- удосконалення роботи головного мозку й нервової системи;
- нестійкість розумової працездатності, підвищена стомлюваність;
- нервово-психічна вразливість дитини;
- нездатність до тривалого зосередження, збудливість, емоційність;
- розвиток пізнавальних потреб;
- розвиток словесно-логічного, поміркованого мислення;
- набуття умінь до довільної регуляції поведінки [9, с. 12].

Молодший шкільний вік – це період відносно спокійного і поступового фізичного розвитку. Початок навчання у школі означає перехід від ігрової діяльності до навчальної як провідної діяльності молодшого шкільного віку, під час якої формуються основні психічні новоутворення. Відтак, різко змінюється увесь спосіб життя дитини, соціальний стан у колективі, сім'ї. «Провідною діяльністю стає відтепер навчання, а найважливішим обов'язком – обов'язок учитися, здобувати знання. Під час навчальної діяльності формуються психологічні новоутворення, що характеризують найважливіші досягнення у поступі учнів молодшого шкільного віку, які надалі стають фундаментом для подальшого розвитку на наступному віковому етапі» [10, с. 58]. Спочатку у дитини виникає інтерес до власне процесу навчання, без усвідомлення його значення. Лише після появи інтересу до результатів своєї навчальної праці формується зацікавленість до змісту навчальної діяльності, до отримання знань. Якраз цей базис і є сприятливою основою для формування у школяра мотивів навчання високого суспільного порядку, пов'язаних зі справді відповідальним ставленням до занять. Саме в молодшому шкільному віці розвивається увагу. Без сформованості цієї психічної функції процес навчання неможливий. Домінуючою функцією в молодшому шкільному віці стає мислення. Завершується перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення, відбувається становлення особистості.

Незалежно від того, коли дитина пішла в школу, вона за певного моменту власного розвитку проходить через кризу: це період народження соціального «я». Криза 6-7 років – це внутрішні трансформації і реформування дитини за відносно несуттєвих зовнішніх змін, соціальних взаємин особистості дитини й оточення. «Дітей хвилює і, водночас, тривожить потреба отримання нового, «дорослішого» місця в житті, виконання роботи, важливої не лише для

них самих, але і для оточуючих. З'являється новий рівень самосвідомості – усвідомлення себе не лише як хлопчика, сина, спільника або опонента у грі, але і як товариша, учня, однокласника» [11, с. 47]. У дитини молодшого шкільного віку з'являється усвідомлення свого соціального «я», тобто себе у суспільстві. Для такого учня важливо, як він спілкується з оточуючими і як вони спілкуються з ним.

Особистість дитини молодшого шкільного віку набуває позиції, яку у педагогічній науці традиційно прийнято називати внутрішньою: це та «позиція, що зберігається на все життя і визначає поведінку людини, її діяльність, а також ставлення до оточення і самого себе. Внутрішня позиція формується залежно від того, які дитина має вроджені особливості, яке місце посідає в оточенні, власне яке це оточення»[12, с. 25] .

Отже, на нашу думку, основною психологічною особливістю цього періоду є докорінна зміна соціальної ситуації розвитку дитини. Вона долучається до суспільного життя, стає соціальним суб'єктом і має тепер суспільно корисні й важливі обов'язки, за виконання яких отримує оцінку соціуму, тобто розпочинається активний процес соціалізації особистості. Усе це зумовлює специфічні психолого-педагогічні технології й механізми, що мають бути застосовані під час навчально-виховного процесу як обов'язкової умови соціалізації учня молодшого шкільного віку.

До базових умов успішності соціалізації дитини зараховуємо такі:

- стан психічного здоров'я дітей;
- наявність емоційно-комфортної атмосфери у класі;
- створення сприятливих умов для протікання процесу соціалізації дитини, зокрема для забезпечення психологічного комфорту в колективі;

- забезпечення тісної взаємодії педагогів і батьків;
- організація психолого-педагогічного моніторингу динаміки показників здоров'я, виховання і розвитку дітей;
- побудова відносин партнерського співробітництва і готовності працювати в соціально-орієнтованому процесі [7, с. 216].

Засвоєння соціального досвіду і готовність до його збагачення формується через включення учнів молодшого шкільного віку в реальні стосунки між собою, в родині, з дорослими, в мікро- і макрогрупах, у відносинах з державою. Тому сучасна стратегія соціалізації школярів повинна відповідати основним соціальним функціям, що реалізуються людиною у житті:

- забезпечувати включеність дітей в реальні соціально важливі відносини;
- регулювати відносини дітей і дорослих на основі гармонізації загальнолюдських і реальних цінностей;
- гармоніювати права дитини на основі взаємозв'язку педагогічного управління і дитячого самоврядування.

Для успішної соціалізації учнів молодшого шкільного віку необхідна цілісна система, що дає реальний зміст, форми, засоби, методи формування соціалізованої особистості. Головним управлінцем процесу соціалізації досі в школі залишався вчитель. Він дійсно є поводитарем, зразком дорослої особистості, авторитетом, і його завдання покликане вирішувати проблеми психолого-педагогічних складнощів учнів у процесі навчання. Особливого значення це набуває у початковій школі, тому що позиція, яку займає дитина на цьому етапі, закладає основи його подальшого ставлення до процесу опанування знаннями і багато в чому визначає соціальний стан у дитячому колективі.

Особистісні характеристики педагога молодших класів, його культура, педагогічні здібності, ставлення до дітей і навіть риси характеру здійснюють безперечний позитивний або негативний вплив на особистість школяра, адже навчання і виховання в початковій школі переплітаються особливо тісно. Проте сьогодні виховання і соціалізація молодших школярів не може здійснюватися лише вчителем, освітнім закладом. Величезну неоціненну участь у процесі становлення і прилучення дитини до суспільства відіграє інститут сім'ї, до того ж обов'язково потрібно враховувати можливість дитячого самоуправління. Батьки повинні виявляти розумну вимогливість до дітей, створювати атмосферу довіри, доброзичливості, любові і підтримки один одного, вести здоровий спосіб життя без особливого емоційного забарвлення, набувати і підвищувати власну педагогічну культуру.

На думку А.С. Вартіайнен, «педагогічна культура батьків – один з найдієвіших чинників духовно-морального розвитку, виховання і соціалізації молодших школярів. Стиль сімейного життя є одним з найважливіших компонентів моральної складової життя того, хто навчається. Через це підвищення педагогічної культури батьків необхідно розглядати як один з найважливіших напрямків виховання і соціалізації молодших школярів» [13, с. 34].

За сучасних умов на свідомість, процеси духовно-морального, психоемоційного розвитку, соціального дозрівання дитини впливає зміст телевізійних програм, фільмів, соціальних мереж, комп'ютерних ігор, Інтернету. Відтак, взаємодія школи і сім'ї у стратегії успішної соціалізації учнів молодшого шкільного віку має вирішальне значення: спільна робота таких вагомих інститутів повинна стати міцним конгломератом, покликаним адаптувати дитячу особистість у суспільстві, сформувати позитивний образ-Я, залучити до системи

діяльності, що стимулює розвиток громадянської активності й зростання рівня життєвої компетентності учня. «Ефективність такого взаємозв'язку залежить від систематичної роботи освітнього закладу з підвищення педагогічної культури батьків, узгодження змісту, форм і методів педагогічної роботи» [12, с. 25].

З цією метою, на нашу думку, можна використовувати різні методи психолого-педагогічної діагностики дітей і їхніх батьків, наприклад: спостереження, бесіда, анкетування, тренінг, рольова гра, моніторинг розвитку активності батьків, відкритий інтегрований урок, позакласний захід та ін. Наприклад, з'ясувати рівень педагогічної компетентності і культури батьків, а також зрозуміти проблеми виховання, можна через анкетування «Стилі і методи виховання в сім'ї», розробленого А.С. Вартіайнен. Проведення такого анкетування покликане встановити педагогічний стиль у сім'ї, родинну атмосферу, рівень емоційної підтримки, цінність дітей, педагогічну культуру, помилки виховання, психологічні проблеми і запропонувати шляхи подолання кризи виховання, методи підвищення рівня психолого-педагогічної освіченості батьків. Проведення такої діагностики, загалом, дозволяє з'ясувати особливості родинного виховання, окреслити план роботи, використовуючи індивідуальні форми: бесіди, групові консультації, батьківські збори, засідання круглого столу.

Отже, розвиток і соціалізація учня молодшого шкільного віку не може здійснюватися самотійно, ізольовано, вихоплено з контексту родинного чи шкільного життя. Необхідно цілеспрямовано впливати на учня, створюючи для цього психолого-педагогічні умови. Взаємодія сім'ї і школи, психолого-педагогічна освіта батьків, значно збагачують виховне середовище і відкривають нові потенційні резерви цілеспрямованого формування особистості.

Відтак, сучасна стратегія успішної соціалізації, що реалізується у початковій школі, зорієнтована на виховання і підготовку особистості, здатної до науково-дослідницької діяльності в різних галузях знань, реалізації творчого потенціалу у швидкозмінному соціально-економічному житті країни. «Школа нині повинна створювати умови для максимальної реалізації творчих і дослідницьких здібностей молодших школярів, надавати освітню, інформаційно-методичну, організаційно-консультаційну підтримку педагогам, батькам і учням» [1].

На нашу думку, у сучасній школі повинні апробуватися інноваційні форми навчання як дієві засоби успішної соціалізації особистості: урок-проект, урок-спостереження, урок-змагання, урок практичної участі батьків, де діти разом з батьками проводять дослідження, розробляють проекти (дослідні, творчі, соціальні). Така практика роботи над проектами у поодиноких школах сьогодні показує, що діти краще засвоюють теоретичні знання, вчать досягати успіху і цінувати себе. До захисту можуть бути представлені проекти на різну актуальну громадську, філософську, політичну, історичну, лінгвістичну, природничу, фізико-математичну, технічну тематику у пізнавальному або науково-дослідному форматі, наприклад: «Моя сім'я», «Наша планета – наш дім», «Я волонтер», «Я людина», «Я громадянин», «Ми запросили природу до будинку», «Мій найкращий друг», «Уманський парк», «Світ навколо», «Місто Лева», «Моє місто Дніпро», «Техніка навколо мене», «Робототехніка» та ін. У процесі підготовки і захисту таких проектно-дослідних робіт підвищується інтелектуальний і особистісний розвиток кожного учня. Окрім того, школярі отримують цінний досвід, що матиме велике суспільне значення – досвід взаємодії, досвід публічного виступу, досвід досягнення окресленої мети, досвід планування. Учні вчать працювати у колективі, групах, з батьками, вчителем, оточенням, а також з інформацією, обробляти і

систематизувати її, застосовувати нові інформаційні технології. Розвиток нових інформаційних технологій, з одного боку, забезпечує прогресивний поступ освітньо-виховних методик, а з іншого, дозволяє переосмислити й оновити основні стратегії освіти з позиції потреби формування висококультурного і поінформованого суспільства, інтегрувати різноманітні засоби трансляції морального досвіду в умовах підготовки активної, компетентної і, відповідно, конкурентоспроможної особистості, націленої на самоосвітню діяльність.

Проектно-дослідницька діяльність як засіб соціалізації особистості молодшого школяра передбачає взаємодію всіх учасників освітнього процесу (адміністрації, педагогів, батьків, учнів), спрямована на вирішення проблеми соціалізації дітей молодшого шкільного віку в аспекті педагогічної діяльності, на встановлення партнерських суб'єкт-суб'єктних відносин у педагогічному колективі.

Висновки. Отже, проблема дослідження психолого-педагогічних аспектів соціалізації дозволяє з'ясувати особливості впливу психолого-педагогічних умов на учнів молодшого шкільного віку за сучасної суспільно-економічної ситуації в країні. Соціальне прилучення школярів початкової школи буде успішним, якщо сформована і впроваджена модель, в рамках якої, створені і послідовно реалізовані психолого-педагогічні умови: розвиток суб'єктивного соціального досвіду засобами навчання і виховання; тісна взаємодія педагогічного колективу й інституту сім'ї; діагностування і підвищення педагогічної культури батьків; застосування інноваційних форм навчання; реалізація спільної проектно-дослідницької діяльності учнів і батьків; заохочення учнів до самоуправління; створення ситуацій успіху з метою підвищення самооцінки і позитивного самоствердження учнів

молодшого шкільного віку; розвиток навичок ефективного спілкування для прийняття учнями соціально значущих зразків поведінки.

Проблему психолого-педагогічних аспектів соціалізації, апробовану нами на прикладі учнів молодшого шкільного віку, можна вважати частково розв'язаною, адже це актуальне перспективне питання сучасної педагогічної науки потребує детальних коментарів значно більшої кількості механізмів, методів, стратегій і технік успішної соціалізації школярів.

Література:

1. Обласний науково-методичний проект (2015-2020 р.р.) «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства» [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://docs.google.com/presentation/d/1uVn25vi0kX_6pbPsgAaIOPh5dq8qz6WxhG39H0fdMdk/edit#slide=id.p4
2. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: навч.-метод. посіб. // М.П. Лукашевич. – К.: ІЗМН, 1998. – 112 с.
3. Кон И.С. Социология личности / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1976. – 383 с.
4. Кравченко Т.В. Сутнісні характеристики соціалізації / Т.В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – № 3 (56). – 2007. – С. 11–19.
5. Закон України «Про загальну середню освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст.230. – [Електронний ресурс] // – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (документ пройшов обговорення і ухвалений рішенням колегія Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016).

– [Електронний ресурс] // – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf>

7. Литвиненко С.Я. Дитина і середовище: проблеми взаємодії / С.Я. Литвиненко, В.М. Ямницький // Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ, 2002. – Вип. 22. – С. 216–219.

8. Ізотова Є. І. Індивідуалізація професійної діяльності педагогів і психологів і її вплив на соціалізацію молодших школярів / Є.І. Ізотова// Психологія і школа. – 2010. – №1. – С. 24–39.

9. Кравченко Т.В. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / Т.В. Кравченко. – К., 2010. – 40 с.

10. Кузьмин Е. С. Основы социальной психологии / Е.С. Кузьмин. – Л.: ЛГУ, 1967. – 173 с.

11. Мудрик А.В. Социализация человека как проблема / А.В. Мудрик // Социальная педагогика. – 2005. – № 4. – С. 47–57.

12. Рогальська І.П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / І.П. Рогальська. – Луганськ, 2009. – 43 с.

13. Факторы социализации личности учащихся в условиях современного промышленного города: сборник материалов всероссийской научно-практической конференции (26 ноября 2009 г.) [Електронний ресурс] / отв. ред. Т.Е. Сергеева. – Орск: Издательство ОГТИ, 2009. – 83 с. – Режим доступу:
<http://window.edu.ru/resource/556/69556/files/6.pdf>

References:

1. *Oblasnyj naukovo-metodychnyj proekt (2015-2020 r.r.) «Osvitni strateghiji socializaciji osobystosti ghromadjanskogho suspiljstva» [Elektronnyj resurs] // – Rezhym dostupu: https://docs.google.com/presentation/d/1uVn25vi0kX_6pbPsgAaIOPh5dq8qz6WxhG39H0fdMdk/edit#slide=id.p4*
2. *Lukashevych M.P. Socializacija. Vykhovni mekhanizmy i tekhnologhiji: navch.-metod. posib. // M.P. Lukashevych. – K.: IZMN, 1998. – 112 s.*
3. *Kon I.S. Sotsiologiya lichnosti / I.S. Kon. – M.: Politizdat, 1976. – 383 s.*
4. *Kravchenko T. V. Sutnisni kharakterystyky socializaciji / T.V. Kravchenko // Pedagoghika i psykhologhija. – № 3 (56). – 2007. – S. 11–19.*
5. *Zakon Ukrainy «Pro zaghaljnu serednju osvitu». Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy (VVR), 1999, № 28, st.230. – [Elektronnyj resurs] // – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14*
6. *Nova ukrajinsjka shkola. Konceptualjni zasady reformuvannja serednjoji shkoly (dokument projshov obghovorennja i ukhvalenyj rishennjam koleghija Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 27.10.2016). – [Elektronnyj resurs] // – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/Novyny%202016/12/05/konczepczyia.pdf>*
7. *Lytvynenko S.Ja. Dytyna i seredovyshhe: problemy vzajemodiji / S.Ja. Lytvynenko, V.M. Jamnycjkyj // Onovlennja zmistu ta metodiv navchannja i vykhovannja v zakladakh osvity: zb. nauk. pracj. – Rivne: RDGHU, 2002. – Vyp. 22. – S. 216–219.*
8. *Izotova Je. I. Indyvidualizacija profesijnoi dijalnosti pedagoghiv i psykhologhiv i jiji vplyv na socializaciju molodshykh shkoljariv / Je. I. Izotova // Psykhologhija i shkola. – 2010. – № 1. – S. 24–39.*
9. *Kravchenko T.V. Teoretyko-metodychni zasady socializaciji ditej shkiljnogho viku u vzajemodiji sim'ji i shkoly: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ped. nauk: spec. 13.00.07 “Teorija i metodyka vykhovannja” / T.V. Kravchenko. – K., 2010. – 40 s.*

10. Kuzmin Ye.S. *Osnovy sotsialnoy psikhologii* / Ye.S. Kuzmin. – L.: LGU, 1967. – 173 s.
11. Mudrik A.V. *Sotsializatsiya cheloveka kak problema* / A.V. Mudrik // *Sotsialnaya pedagogika*. – 2005. – № 4. – S. 47–57.
12. Roghaljsjka I.P. *Teoretyko-metodychni zasady socializacii osobystosti u doshkiljnomu dytynstvi: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ped. nauk: spec. 13.00.05 "Socialjna pedaghoghika"* / I.P. Roghaljsjka. – Lughansjk, 2009. – 43 s.
13. *Factory sotsializatsii lichnosti uchashchikhsya v usloviyakh sovremennogo promyshlennogo goroda: sbornik materialov vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (26 noyabrya 2009 g.) [Yelektronniy resurs]* / otv. red. T.Ye. Sergeeva. – Orsk: Izdatelstvo OGTI, 2009. – 83 s. – *Rezhim dostupu: <http://window.edu.ru/resource/556/69556/files/6.pdf>*